

Eğitim Örgütlerinde Liderlik Kapasitesi: Türkiye'de Lisansüstü Tezler Üzerine Sistematiik Bir Analiz

Dr. Ali Tosun

Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye, ali35tosun@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8214-876X

Özet

Bu çalışma Türkiye’de okul örnekleminde yürütölen liderlik kapasitesi konulu lisansüstü tezlerin sistematiik olarak incelenmesini amaçlamaktadır. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi’nde “liderlik kapasitesi” ve “leadership capacity” anahtar kelimeleriyle yapılan tarama sonucunda elde edilen 13 lisansüstü tez, doküman incelemesi ve içerik analizi teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir. Bulgular incelenen çalışmaların %84,6’sının yüksek lisans, %15,4’ünün doktora düzeyinde olduğunu; 2013–2024 döneminde dalgalı bir yayın yoğunluğu sergilendiğini göstermiştir. Araştırma desenleri bakımından %76,9’u nicel, %15,4’ü karma ve %7,7’si nitel yaklaşımla yürütölürken, örneklem büyüklükleri 204 ile 641 katılımcı arasında değişmiştir. Elde edilen veriler liderlik kapasitesi alanında doktora düzeyindeki kuramsal katkıların ve nitel/karma yöntemli çalışmaların sınırlı kaldığını; yöntemsel çeşitlilik ile örneklem planlamasında standartlaşmaya gereksinim bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda alandaki araştırmaların derinleştirilmesi için doktora düzeyinde daha fazla çalışma yapılması, nitel ve karma desenli yaklaşımların desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul, lider, liderlik kapasitesi

Leadership Capacity in Educational Organizations: A Systematic Analysis of Postgraduate Theses in Türkiye

Abstract

This study aims to systematically review graduate theses on leadership capacity conducted within school settings in Turkey. Thirteen theses retrieved from the Higher Education Council Thesis Center through searches using the keywords “liderlik kapasitesi” and “leadership capacity” were analyzed using document review and content analysis techniques. The findings revealed that 84.6 % of the studies were at the master’s level and 15.4 % at the doctoral level, with publication output fluctuating between 2013 and 2024. In terms of research design, 76.9 % employed quantitative approaches, 15.4 % employed mixed methods, and 7.7 % employed qualitative methods; sample sizes ranged from 204 to 641 participants. The data indicated that theoretical contributions at the doctoral level and studies using qualitative or mixed methods remain limited in the field of leadership capacity, and that methodological diversity and standardization in sample planning are needed. Accordingly, it is recommended that more doctoral-level research be undertaken and that qualitative and mixed-design studies be encouraged to deepen inquiry in this area.

Keywords: School, leader, leadership capacity

1.Giriş

Liderlik kavramı tarih boyunca değişim ve gelişim odaklı tüm yaklaşımlar gibi farklı perspektiflerden tanımlanmıştır. Bu tanımlamaların ortak amacı geçmişe göre daha etkili yönetilen örgütler oluşturmak üzerinedir. Özellikle günümüzde yöneticiler hangi liderlik modelinin en uygun olduğuna karar verirken çeşitli seçenekler arasında kalmakta; çoğu model ise kendisini “en iyi” olarak konumlandırmaktadır (Tosun, 2022). Dolayısıyla uygulayıcılar farklı modellerin güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirmek durumunda kalabilir. Bu çeşitlilik durumu örgütsel yönetimde esneklik sağlamanın yanı sıra karar verme sürecini de karmaşıklştırabilir.

Okul liderliği bağlamında paydaşların beklentileri de çeşitlenmiş ve akademik performans standartlarına yönelik talepler artmıştır. Okul yöneticilerinden öğrencilerin ve öğretmenlerin yeteneklerini ortak eğitim hedeflerine yönlendirmeleri beklenmektedir (Pashiardis, 2014). Bununla bağlantılı olarak Wachira, Gitumu ve Mbugua’ya (2017) göre liderlik; öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin enerjilerini ortak hedeflere kanalize etme sürecidir. Bu tanımlar okul ortamında iş birliğinin ve kaynak paylaşımının önemine işaret etmektedir. Paydaş beklentileri ve tanımlardaki vurgu, liderliğin kolektif bir çaba olduğuna dair fikir birliğini yansıtmaktadır.

Okul yöneticisinin temel görevleri arasında hem öğretim hem de öğretim dışı personeli yönlendirme, yönetme ve motive etme yer almaktadır (Abdulrasheed, Hussin ve Kasa, 2016). Ayrıca insan, kültürel ve teknolojik kaynakların özenle planlanarak etkin biçimde yönetilmesi gereklidir (Hauge, Norenes ve Vedoy, 2014). Koçel’e (2015) göre liderlik yalnızca üst kademelere özgü bir süreç değil; her düzeyde benimsenmesi gereken bir tutumdur. Bu kapsamda liderlik organizasyonun tüm katmanlarında sergilenebilecek bir güç ve etkileşim alanı yaratır. Dolayısıyla kaynakların bütüncül yönetimi, okul başarısını destekleyebilir.

Leithwood, Harris ve Hopkins’e (2008) göre liderlik, okulda eğitim kalitesini ve öğrencilerin öğrenme düzeyini önemli ölçüde etkileyen bir katalizör işlevi görür. Günümüzde işlerin karmaşıklığı ve karşılaşılan zorlukların artması, tüm süreçlerin tek bir kişi tarafından yönetilmesini imkansız hale getirmiştir. Bu nedenle liderliğin “solo bir gösteri” olmadığı; güç ve otoritenin örgüt içi paylaşıma dayandırılması gerektiği vurgulanmaktadır (Bostancı, 2012). Lambert (1998) de liderliği sorumluluk paylaşımı ve grupsal fikir alışverişine dayalı geniş katılımlı bir süreç olarak ele almanın gerekliliğini savunur. Bu anlayış, örgütsel başarıya ulaşmada kolektif çabaların önemini ortaya koymaktadır.

Kapasite kavramı eğitim kurumunun önceden belirlenen hedeflere ulaşabilme yeteneği olarak tanımlanır (Özdemir, 2014). Okul bağlamında bu kavram; yönetici, öğretmen, destek personeli, aile, öğrenci ve toplumun çeşitli kesimlerinin okul iklimini iyileştirmeye ve performansını yükseltmeye yönelik tüm girişimlerini kapsar. Liderlik kapasitesi ise bireysel ve örgütsel düzeyde ele alınır. Bireysel kapasite kişilerin liderlik potansiyelini; örgütsel kapasite ise kurumun liderlik dinamiklerini işaret eder (Lambert, 2006). Bu ayrım hem bireysel gelişim hem de kurumsal dönüşüm süreçlerinin birlikte ele alınmasının gerekliliğivurgulamaktadır.

Liderlik kapasitesinin artırılması okul gelişimini desteklemede kritik bir rol oynar (Izbicki, 2004). Okul topluluğu; denetmenler, yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler, aileler ve hizmetliler gibi paydaşların iş birliği ve ortak öğrenme süreçleri yürüttüğu bir ortamdır (Beyciođu, 2010). Güçlü liderlik kapasitesine sahip okullarda herkes öğrenen konumundadır ve etkili iletişim ile fikir alışverişı yaygındır. Ortaya çıkan sorunlar kişiler arası tartışma, akıl yürütme ve araştırma odaklı yaklaşımlarla çözölür (Peker ve Demirhan, 2022). Okullarda geliştirilen liderlik kapasitesi; öğrenci, öğretmen, yönetici ve diğer paydaşları eşzamanlı olarak geliştirir (Ertürk, 2020). Yükselen liderlik kapasitesi okulda yeni bir gelişim kültürü yaratabilir ve öğretmen gelişimini destekleyerek öğrenci başarısını artırabilir. Bu bağlamda koçluk davranışları sergileyen bir okul müdürü liderlik kapasitesini harekete geçirerek okulun gelişimine ivme kazandırabilir (Işıklar Pürçek, 2017). Ayrıca paydaşların sorumluluk paylaştığı bir liderlik modeli, öğretmenlerin ve velilerin süreçlere katılımını sağlayabilir (Izbicki, 2004; Lambert, 2003). Dolayısıyla bu bütüncöl yaklaşım okul başarısının sürdürülebilirliğini destekleyebilir.

Son yıllarda hem yurt içi hem de yurt dışındaki çalışmalarda liderlik kapasitesi sıkça incelenmiştir. Genellikle betimsel nitelikte olan bu araştırmalar, geliştirilen ölçeklerle okullardaki liderlik kapasitesini ölçmeyi, demografik faktörlere göre farklılık gösterip göstermediğini ve diğer değişkenler ile arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamaktadır (Akkaş ve Aksu, 2024). Türkiye bağlamındaki çalışmalarda incelendiğinde liderlik kapasitesinin genel olarak yararlı örgütsel davranışları geliştirdiği görölmektedir. Akkaş ve Aksu, (2024) çalışmalarda liderlik kapasitesinin okul geliştirme ve okul imajına pozitif yönde ve anlamlı bir etkisinin olduğunu belirlemiştir. Peker ve Demirhan, (2022) da okullardaki liderlik kapasitesi davranışlarının öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını geliştirdiğini tespit etmişlerdir. Kayadelen ve Koçak (2021) çalışmalarda okul liderlik kapasitesinin öğretmenlerin mesleki adanmışlıklarını geliştirdiğini

belirlemişlerdir. Gidiş'in (2017) araştırma sonucuna göre okullardaki liderlik kapasitesi düzeyi geliştirildikçe öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme algıları da gelişmektedir. Kayacık (2024) çalışmasında kadın yöneticilerin çalıştığı okullardaki liderlik kapasitesinin geliştirilmesiyle öğretmenlerin iş doyumu ve motivasyonlarının geliştiği belirlenmiştir. Çolak (2019) ise yapmış olduğu çalışmada okulların liderlik kapasitesinin geliştirilerek görev yapan öğretmenlerin örgütsel sapma davranışlarının azaltılabileceği tespit edilmiştir. Doğan (2016) çalışmasının nitel boyutunda elde ettiği bulguya göre öğretmen katılımcıların büyük bir kısmı görev yaptıkları ilköğretim okullarında otokratik ve merkezîyetçi bir liderlik stili gözlemlediklerini belirtirken, yöneticiler kendilerinin demokratik ve yetki paylaşımli bir yönetim yaklaşımı benimsediklerini ifade etmektedirler.

Eğitim sisteminin en önemli birimi olan okulların etkili ve verimli çalışmaları hedeflerine ulaşabilmeleri için kritik öneme sahiptir. Okulların potansiyellerinin farkına varmaları ve bu potansiyellerini hedefe ulaşma yolunda etkili kullanabilmeleri paydaşlar arasındaki iletişim ve eşgüdüm ile doğru orantılıdır. Liderlik kapasitesi kavramı da okulların potansiyellerini ortaya koyabilmeleri için önemli bir bileşen olduğu söylenebilir. Klasik bakış açısından farklı olarak okulların birlikte yönetim, yönetişim, kararlara katılım ve eşgüdüm süreçlerinin yönetim anlayışına yansıtılması çağdaş eğitim yönetimi süreçlerinin önemli örgütsel davranışlarından bazılarıdır. Bu nedenle Türkiye'deki okullar örnekleminde yürütülen lisansüstü tezlerin sistematik olarak incelenmesi, nitelikli ve kapsamlı yayınlara liderlik kapasitesi kavramının hangi düzeyde yansıdığına belirlenmesi önemli görülmüştür. Bu bakış açısıyla çalışmanın ana hedefi, Türkiye'deki okullarda liderlik kapasitesi kavramına odaklanan lisansüstü tezleri sistematik olarak inceleyerek kavrama yönelik akademik eğilimi belirlemektir. Bu ana hedef doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Türkiye'de liderlik kapasitesi konulu lisansüstü tezlerin yayın düzeylerine (Doktora/Yüksek Lisans) göre dağılımları nasıldır?
2. Türkiye'de liderlik kapasitesi konulu lisansüstü tezlerin yıllara ve yayın düzeylerine göre dağılımı nasıldır?
3. Türkiye'de liderlik kapasitesi konulu lisansüstü tezlerde tercih edilen araştırma desenlerine göre dağılım nasıldır?

4. Türkiye’de örgütsel değerler konulu lisansüstü tezlerde örnekleme yer alan katılımcı sayıları hangi düzeydedir?

2. Yöntem

Araştırma Deseni

Türkiye’deki okul örnekleminde liderlik kapasitesi kavramını inceleyen lisansüstü tezleri geleneksel yöntemlerden farklı olarak belirli bir düzen ve sistematiik doğrultusunda incelemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel araştırma desenine sahiptir. Doküman incelemesi yoluyla elde edilen veriler, içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. İçerik analizinin temel amacı, elde edilen verileri anlamlı hale getirecek kavram birlikteliğine ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Sistematiik literatür taraması, Yılmaz’a (2021) göre belirli bir konuya odaklanan çalışmaları kapsamlı şekilde incelemeyi, çalışmalara dahil edilme kriterlerine göre seçim yapmayı ve yapılandırılmış bir çerçevede değerlendirip bulguları sentezlemeyi içerir. Bu yaklaşımda “sistematiik” ifadesi rastgele değil, tanımlı bir metoda bağlı kalarak düzenli bir biçimde yürütüleni anlatır (Jessen, Matheson & Lacey, 2011). Pati ve Lorusso’ya (2017) göre ise bu süreç, ilgi alanına ait yayınlanmış çalışmaları standart protokollere göre taramayı, uygun olanları seçmeyi, eleştirel açıdan analiz ve yorumlamayı, bulguları bütünsel olarak bir araya getirip sonuçları raporlamayı kapsar.

Verilerin Toplanması

Liderlik kapasitesi kavramına yönelik Türkiye’deki okul örnekleminde yürütülen lisansüstü tezlerin sistematiik analizini amaçlayan bu çalışmada uygun veri setine ulaşabilmek için Türkiye Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezinde liderlik kapasitesi kavramına yönelik lisansüstü tezleri ayrıştırabilmek amacıyla “liderlik kapasitesi” ve “leadership capacity” anahtar kelimeleri kullanılarak aramalar yapılmıştır. Anahtar kelimeler ile yapılan aramada eğitim örgütleri odaklı 13 çalışmanın listelendiği belirlenmiştir. Listelenen lisansüstü tezler detaylı olarak incelenerek tüm araştırmaların çalışma kapsamına alınmasına karar verilmiştir. Böylece kaynakça

başlığı altında künye bilgileri yer alan 2'si doktora, 11'i yüksek lisans tezi olmak üzere toplam 13 çalışma sistematik olarak incelenmesine karar verilmiştir.

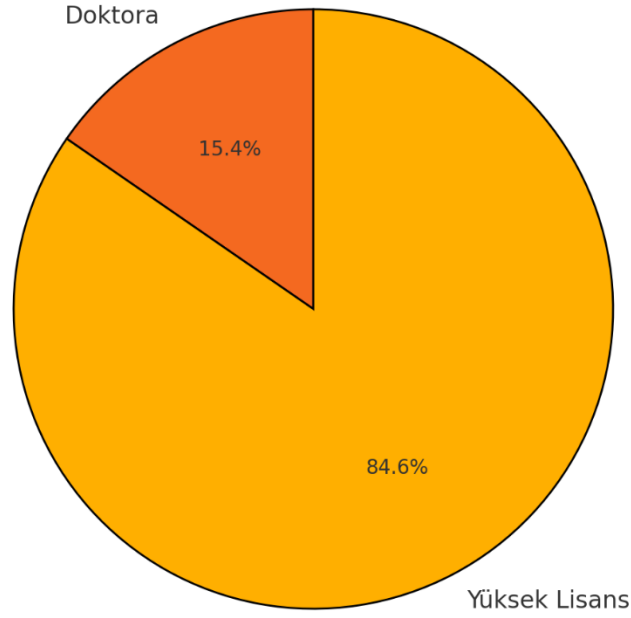
Verilerin Analizi

Araştırmada veri seti önceden belirlenen kriterlere göre (Lisansüstü tez ve eğitim örgütlerinde yürütülen çalışma olma kriterleri) doküman inceleme yöntemiyle toplanmıştır. Doküman inceleme yöntemi, araştırma yapılan konu ile ilgili bilgileri içeren yazılı dokümanları sistematik bir biçimde incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ortaya çıkan dokümanlar içerisinde araştırmanın alt problemlerine göre hedeflenen bulguları elde etmek için nitel araştırmalarda en çok tercih edilen tekniklerden biri olan içerik analizi tekniği kullanılmıştır (Özdemir, 2010). Araştırma kapsamında Türkiye’de liderlik kapasitesi kavramını konu eden lisansüstü tezler araştırma veri seti olarak belirlenmiştir. Veri seti üzerindeki analizler çeşitli yapay zeka araçları kullanılarak yapılmış olup, veri güvenilirliğinin sağlanabilmesi için araştırmacı tarafından rastgele seçimler yapılarak kontroller sağlanmıştır. Ayrıca veri analizleri farklı yapay zeka araçlarında yapılarak karşılıklı olarak kıyaslamalar yapılmıştır.

3. Bulgular

Araştırma bulgularında Türkiye’de yayınlanan lisansüstü tezlerden “liderlik kapasitesi” odaklı çalışmalar araştırma alt problemlerine göre sırayla sunulmuştur. Bu kapsamda lisansüstü tezlerin yayın düzeylerine (Doktora/Yüksek Lisans), yayın yılları ve yayın düzeyleri, tercih edilen araştırma desenleri ve katılımcı sayılarına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Araştırma bulguları alt problemlerde belirlenen kriterlere göre incelenerek aşağıda sunulmuştur.

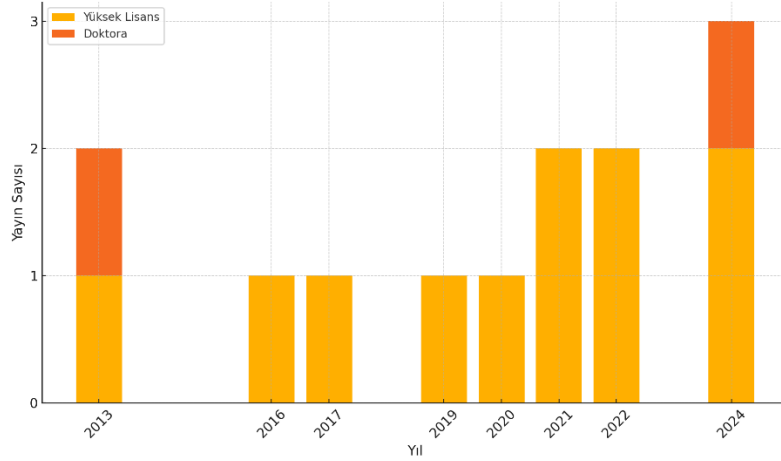
Araştırmanın birinci alt problemi olan “Türkiye’de liderlik kapasitesi konulu lisansüstü tezlerin yayın düzeylerine (Doktora/Yüksek Lisans) göre dağılımları nasıldır?” sorusuna ilişkin ortaya çıkan veriler Şekil 1.’de sunulmuştur.

Şekil 1. Lisansüstü Tezlerin Yayın Düzeyleri

Şekil 1’de sunulan grafikte liderlik kapasitesi odaklı lisansüstü tezlerin büyük bir kısmının yüksek lisans düzeyinde üretildiği dikkat çekmektedir. İncelenen 13 çalışmanın 11’i (%84,6) yüksek lisans tezi iken sadece 2’si (%15,4) doktora çalışmasıdır. Bu dağılım, alanın pratik odaklı soruşturmasının daha çok yüksek lisans düzeyinde yoğunlaştığını; doktora araştırmalarının ise henüz sınırlı kaldığını işaret etmektedir.

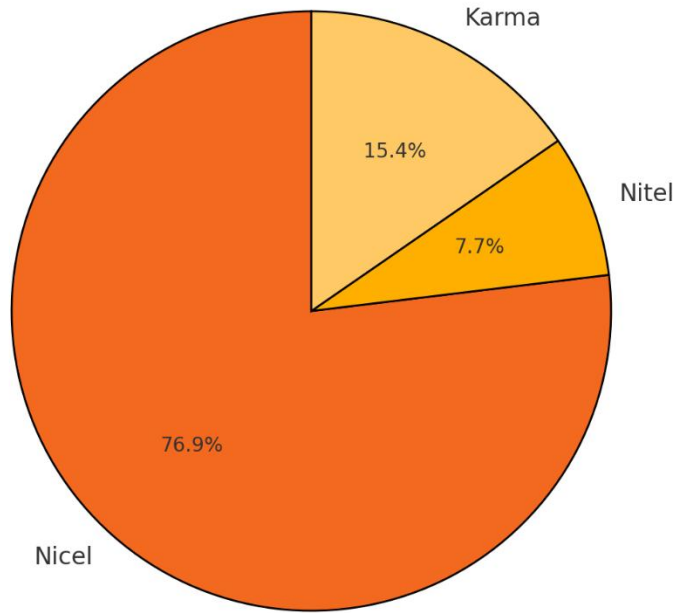
Araştırmada ikinci alt problem olarak belirlenen “Türkiye’de liderlik kapasitesi konulu lisansüstü tezlerin yıllara ve yayın düzeylerine göre dağılımı nasıldır?” sorusuna yönelik oluşan veriler Şekil 2.’de sunulmuştur.

Şekil 2. Lisansüstü Tezlerin Yıllara ve Yayın Düzeylerine Göre Dağılımı

Şekil 2’de liderlik kapasitesi konusundaki yayınların 2013–2024 dönemi dağılımı gösterilmektedir. Buna göre ilk kaydedilen iki çalışma 2013 yılında gerçekleştirilmiş; izleyen yıllarda 2016, 2017, 2019 ve 2020’de yalnızca birer yayına rastlanmıştır. 2021 ve 2022 yılları yılda iki yayınla dönemin ikinci zirvesini oluştururken, en yüksek üretim 2024’te üç yayınla görülmüştür. Bununla birlikte uzun süreli bir artış eğilimi yerine, dalgalı ve düzensiz bir yayın yoğunluğu söz konusudur. Çalışmalarda çoğu yıl yalnızca tek bir tez ile temsil edilmiştir. Bu düzensizlik liderlik kapasitesi alanının lisansüstü araştırmalarında hala dönemsel ilgi patlamalarına dayalı olduğunu; konunun süreklilik arz eden sistematik bir artış eğilimi sergilemediğini göstermektedir. Özellikle son yıllardaki hafif yükselişe rağmen (2021–2024), genel veriye bakıldığında alanda hala düzenli ve yoğun bir akademik eğilimin oluşmakta olduğu söylenemez. Çalışma yılları yayın düzeyi olarak incelendiğinde de doktora çalışmalarının belirli bir ivme kazanamadığı görülmektedir.

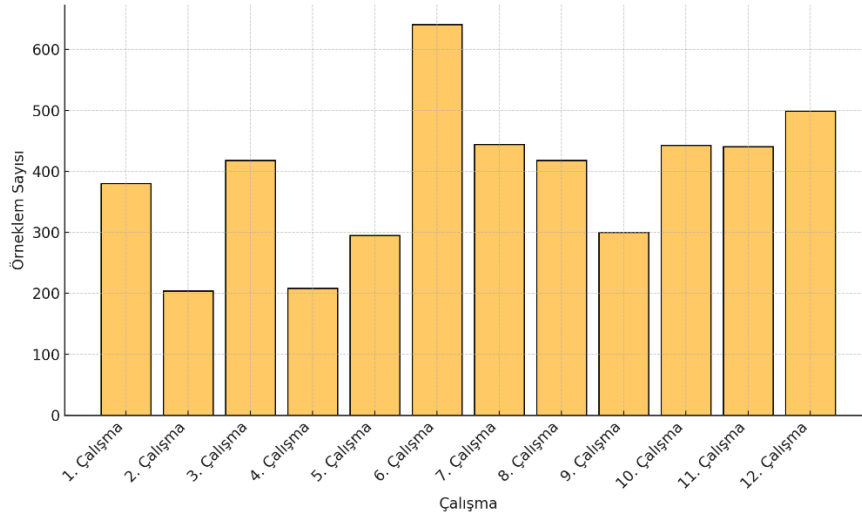
Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Türkiye’de liderlik kapasitesi konulu lisansüstü tezlerde tercih edilen araştırma desenlerine göre dağılım nasıldır?” sorusuna yönelik elde edilen veriler Şekil 3’de sunulmuştur.

Şekil 3. Lisansüstü Tezlerin Araştırma Desenleri

Şekil 3’de görüldüğü üzere liderlik kapasitesi alanındaki araştırmalarda nicel desenler ağırlıkta kullanılmıştır. İncelenen çalışmalardan %76,9’u (f:10) nicel yöntemle yürütülürken, yalnızca %7,7’si (f:1) nitel desenli çalışmalardan oluşmaktadır. Karma desenli araştırmalar ise %15,4’lük (f:2) payla alana bütüncül bir bakış katmaktadır. Bu dağılım, liderlik kapasitesi konusunun sayısal veriler üzerinden nicel ölçme ve analizlerle ele alındığını; nitel yaklaşımların ise sınırlı kaldığını göstermektedir. Ayrıca karma desenli çalışma sayısının sınırlılığı ölçme alanındaki paradigma değişiminin liderlik kapasitesi odaklı çalışmalara yeterince yansımadığını göstermektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi olarak tasarlanan “Türkiye’de örgütsel değerler konulu lisansüstü tezlerde örnekleme yer alan katılımcı sayıları hangi düzeydedir?” sorusuna yönelik sonuçlar incelenmiştir. Araştırmanın bu aşamasında karşılaştırma ve yorumlama yapabilmek için nitel araştırma deseni kullanılan çalışma veri setinden çıkarılmıştır. Ortaya çıkan bulgular Şekil 4’te sunulmuştur.

Şekil 5. Lisansüstü Tezlerin Örneklemine Oluşturan Katılımcı Sayıları

Şekil 5’de örneklem büyüklüklerinin liderlik kapasitesi alanındaki çalışmalarda büyük çeşitlilik gösterdiği açıkça görülmektedir. En yüksek katılımcı sayısı 6. çalışmada (f:641) yer alırken, en düşük katılımcı sayısı ise 2. çalışmada (f:204) kaydedilmiştir. Diğer taraftan 1. çalışmanın f:380, 3. çalışmanın f:418, 7. çalışmanın f:444 ve 12. çalışmanın f:499 gibi orta–yüksek örneklem büyüklüklerine sahip olduğu; 4. çalışmanın (f:208) ve 5. çalışmanın (f:295) ise daha sınırlı katılımcıyla yürütüldüğü dikkat çekmektedir. Bu dağılım, liderlik kapasitesi araştırmalarında örneklem sayılarının araştırmacının erişilebilirlik, evren-örneklem hesaplamaları ve çalışmanın kapsamı tercihine bağlı olarak değiştiği söylenebilir.

4. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, Türkiye’de liderlik kapasitesi odaklı lisansüstü tezlerin genel özelliklerini sistematik bir biçimde ortaya koymuştur. İncelenen 13 çalışmanın büyük çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde (84,6 %), doktora çalışmalarının ise sınırlı sayıda (%15,4) olması, alandaki akademik yoğunluğun pratik odaklı lisansüstü programlarla sınırlı kaldığını göstermektedir. Yıllara ve yayın düzeylerine göre dağılımda gözlenen dalgalı seyir, konunun henüz düzenli ve artan bir akademik ilgiye konu olmadığını işaret etmektedir. Dolayısıyla, liderlik kapasitesi alanında daha derin kuramsal ve metodolojik katkılar sağlamak için doktora düzeyindeki çalışmaların sayısının artırılması önem taşımaktadır. Bu durum, liderlik kapasitesi araştırmalarının derinleştirilmesi ve

yayımlama tutarlılığının artırılması için hâlâ önemli bir potansiyel barındırdığını ortaya koymaktadır. Şen'e (2013) göre yüksek lisans çalışmalarında ala mutlaka orijinal bir katkı sağlayacak sonuca ulaşması beklenmezken doktora çalışmalarında bilim felsefesi ışığında kapsamlı ve nitelikli sonuçlar ortaya çıkması beklenmektedir. Buna göre liderlik kapasitesi odaklı lisansüstü araştırmaların hem nicelik hem de nitelik açısından dengeli bir şekilde gelişebilmesi için doktora düzeyindeki çalışmalara önem verilmesi gerektiği söylenebilir.

Araştırma desenleri bakımından nicel yaklaşımların (%76,9) baskın olması, liderlik kapasitesinin sayısal ölçme ve analizlerle ele alındığını ortaya koymaktadır. Nitel çalışmaların (%7,7) ve karma desenli araştırmaların (%15,4) azlığı, alana bütüncül bir bakış kazandıracak nitel boyut ve yöntem çeşitliliğinin henüz yeterince sağlanmadığını göstermektedir. Nitel çalışmaların azlığı, liderliğin bağlamsal, kurumsal ve kültürel boyutlarının derinlemesine incelenmesine yönelik ek çalışmalara olan ihtiyaca işaret etmektedir. Bu nedenle liderlik kapasitesi araştırmalarının hem nitel hem de karma yöntemlerle desteklenerek konuya daha kapsamlı ve çok boyutlu bir perspektif sağlaması önem arz etmektedir. Harris ve Lambert (2003) tarafından önerilen işbirlikçi, sorgulamaya dayalı karar alma mekanizmalarının daha sık nitel ve karma çalışmalarla ele alınması gerekmektedir. Garip'e (2023) göre istatistiksel yöntemlere dayanan nicel araştırmalar, büyük evren ve örneklemeler üzerinde olasılıklı örnekleme teknikleriyle çalışmayı mümkün kılar; kontrollü ve nesnel bilgiye ulaşmayı önemseyen bu yaklaşımlarda elde edilen verilerin geçerli ve güvenilir biçimde değerlendirilmesi esastır. Nitel araştırmacının temel hedefi katılımcıların dünyayı nasıl algıladıklarını ve bu algılara nasıl anlam yüklediklerini yorumlamaktır. Bu yaklaşımda bireylerin deneyim ve algıları derinlemesine incelenerek bakış açıları kavranmaya çalışılır. Araştırmacı, katılımcıların yaşamlarına yön veren düşünce ve duyguları dikkate alarak, sosyal gerçeklikleri çok katmanlı ve zengin bir biçimde anlamlandırmayı amaçlar. Bu süreç nitel araştırmanın öznel yoruma ve derinlemesine anlayışa dayanan doğasının ayrılmaz bir parçasıdır (Creswell, 2017). Buna göre liderlik kapasitesinin yalnızca nicel bakış açısıyla öne çıkarıldığı mevcut çalışmalarda önemli bir eksikliğin bulunduğunu söylenebilir. Bu eksikliğin giderilebilmesi için, araştırmacıların liderliği kavramsal, kurumsal ve kültürel bağlamlarıyla bütüncül biçimde ele alan nitel ve karma desenli yaklaşımları daha fazla tercih etmesi gerekmektedir. Böylece liderlik kapasitesinin çok boyutlu doğası hakkındaki anlayış derinleşecek ve hem bireylerin deneyimleri hem de örgütsel dinamikler daha sağlıklı bir şekilde yorumlanabilecektir.

Örneklem büyüklüklerindeki çeşitlilik (204–641 katılımcı aralığı), araştırmacıların erişilebilirlik, örneklem çerçevesi tercihleri ve evren-örneklem hesaplamalarındaki farklı yaklaşımlarının bir yansımasıdır. Bu durum, bulguların karşılaştırılabilirliğini sınırlarken, alandaki yöntemsel standartlaşma ve örneklem planlaması gereksinimine işaret etmektedir. Büyüköztürk ve diğerlerine (2011) göre örneklem bulgularının evrene genellenebilmesi, genellenmek istenen evrenin tanımlanması, örneklemin bu evreni temsil edecek biçimde seçilip gruplara atanması ve araştırmanın amacı ile evren tanımı, veri toplama teknikleri, araştırma deseni, bütçe, zaman ve kontrol olanaklarının örnekleme yönteminin belirlenmesinde rehberlik etmesiyle sağlanır. Bu noktada örneklem büyüklüklerindeki bu çeşitliliğin hem araştırma sonuçlarının güvenilirliğini hem de çalışmalardan çıkarılacak genel çıkarımların tutarlılığını etkilediği söylenebilir.

Araştırma bulgularına dayalı olarak liderlik kapasitesi odaklı lisansüstü çalışmaların doktora düzeyinde daha fazla kuramsal ve yöntemsel çeşitlilik sunacak şekilde teşvik edilmesi ve derinlemesine araştırmaların konunun tüm açılardan ele alınabilmesini sağlayabilmek için nitel ve karma desenli araştırmalara yönelimin desteklenmesi önerilmektedir.

Kaynakça

Abdulrasheed, O., Hussin, F. & Kasa, D. M. (2016). Challenges of principal leadership styles and school management: A solution oriented approach. *Asia Pacific Journal of Education, Arts and Sciences*, 3 (4), 61-68.

Akkaş, S., & Aksu, A. (2024). Öğretmen algılarına göre liselerde liderlik kapasitesi, okul geliştirme ve okul imajı arasındaki ilişkiler. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 34-51.

Beycioğlu, K. (2010). Kitap inceleme (Improving schools through teacher leadership). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi/Educational Administration-Theory and Practice*, 16(2), 301-103.

Bostancı, A. B. (2012). Paylaşılan Liderlik Algısı Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması. *International Journal of Human Sciences*, (9) 2, 1619-1632.

Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E. Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PEGEM.

Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (3. Baskı). (S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.

Ertürk, A. (2020). *Liderlik kapasitesi*. K. Yılmaz (Ed.), *Liderlik: Kuram araştırma ve uygulama içinde* (s.463-476). Pegem Akademi.

Garip, S. (2023). Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Geleneği Üzerine Kuramsal Bir İnceleme. *International Journal of Social Science Research*, 12(1), 1-19.

Harris, A. & Lambert, L. (2003). *Building leadership capacity for school improvement*. Maidenhead, Philadelphia: Open University.

Hauge, T.E. Norenes, S.O. & Vedoy, G. (2014). School leadership and educational change: Tools and practices in shared school leadership development. *J Educ Change*. 15:357–376.

Işıklar Pürçek, K. (2017). Okul Müdürlerinin Koçluk Davranışı Gösterme Düzeyi ve Okulun Liderlik Kapasitesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 64-74.

Izbicki, C. (2004). *Leadership capacity in Texas Early Childhood Public Schools (Doctoral dissertation)*. Retrieved from ProQuest Dissertations and Thesis database. (UMI No. 3151906).

Jesson, J., Matheson, L., & Lacey, F. M. (2011). *Doing Your Literature Review: Traditional and Systematic Techniques*, Sage Publications, California, Thousand Oaks.

Kayadelen, M., & Koçak, S. (2021). Okullarda Liderlik Kapasitesi ile Öğretmenlerin Mesleğe Adanmışlık Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Social Sciences Research Journal*, 10 (4), 832-842.

Koçel, T. (2015). *İşletme yöneticiliği*. İstanbul: Beta Basım.

Lambert, L. (1998). *Building leadership capacity in schools*. Alexandria, Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.

Lambert, L. (2003). *Leadership capacity for lasting school improvement*. ASCD.

Lambert, L. (2006). Lasting Leadership: A Study of High Leadership Capacity Schools. *The Educational Forum* 70(3), 238-254

Leithwood, K., Harris,A. & Hopkins,D. (2008) Seven strong claims about successful school leadership, *School Leadership and Management*, 28(1), 27-42.

Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine birçalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.

Özdemir, S. (2014). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: PEGEM Akademi.

Pashiardis, P. (2014) *Modeling School Leadership across Europe: in Search of New Frontiers*. Springer Dordrecht Heidelberg, New York Londra.

Pati, D., & Lorusso, L. N. (2017). How to write a systematic review of the literature. *HERD: Health Environments Research & Design Journal*, 11(1), 15-30.

Peker, B. & Demirhan, G. (2022). Okullarda liderlik kapasitesi, örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgüt kültürü. *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 6 (2), 1–17.

Şen, Z. (2013). Türkiye'de yüksek lisans ve doktora eğitimi kalitesinin iyileştirilmesi için öneriler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(1), 10-15.

Tosun, A. (2022). *Okul liderliğinin takım çalışmaları ve işbirliğine yönelik rolleri*. A. B. Bostancı & S. Koçak (Edt.). *Okul liderliğine bütüncül yaklaşım örnek olaylar ve okul yöneticilerine uygulama önerileri içinde* (ss. 203-218). Ankara: Anı Yayıncılık.

Wachira,F.M., Gitumu,M. & Mbugua, Z. (2017). Effect of Principals' Leadership Styles on Teachers' Job Performance in Public Secondary Schools in Kieni West Sub-County. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*.6(8), 72-86.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, K. (2021). Sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde sistematik derleme, meta değerlendirme ve bibliyometrik analizler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1457-1490.

İncelenen Çalışmalar

Akkaş, S. (2024). *Liselerde liderlik kapasitesi ile okul geliştirme ve okul imajı* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çolak, F. (2019). *Okulların liderlik kapasitesi ve öğretmenlerin örgütsel sapma davranışları arasındaki ilişki (Muğla ili örneği)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Doğan, S. (2016). *İlköğretim okullarında liderlik kapasitesinin belirlenmesi; Bursa ili örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Erdoğan, M. (2021). *Eğitim kurumlarında liderlik kapasitesi ve örgütsel vatandaşlık davranışı* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Erkılıç, B. (2024). *Öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin 21. yy. becerileri ile okulun liderlik kapasitesi arasındaki ilişkide sosyal sermayenin aracı rolü* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gidiş, Y. (2017). *Öğretmenlerin liderlik kapasitesi algıları ile örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişki* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karakaş, O. (2021). *Okullarda farklılıkların yönetiminin liderlik kapasitesiyle ilişkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kayacık, D. (2024). *Kadın yöneticilerin çalıştığı okullardaki liderlik kapasitesi ile öğretmen iş doyumunu arasındaki ilişkide öğretmen motivasyonunun aracı rolü* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Kayadelen, M. (2022). *Okullarda liderlik kapasitesi ile öğretmenlerin mesleğe adanmışlık düzeyi ilişkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kılınç, A. Ç. (2013). *İlköğretim okullarında liderlik kapasitesinin belirlenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özçetin, S. (2013). *Öğretmen liderliğinin okulun liderlik kapasitesinin gelişimine etkisi: Bir durum çalışması* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Peker, B. (2022). *Eğitim kurumlarında liderlik kapasitesi, örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgüt kültürü* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Sırıklığıl, R. (2020). *Eğitim kurumlarında liderlik kapasitesi ve örgütsel adanmışlık arasındaki ilişki* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.